

7 december 2018

GrecoRC3(2018)12

Derde Evaluatiecyclus

Tweede Addendum bij het Tweede Conformiteitsverslag over België

"Strafbaarstellingen (ETS 173 en 191, PDC 2)"

* * *

"Transparantie inzake de financiering van politieke partijen"

Aangenomen door de GRECO
tijdens de 81^{ste} plenaire vergadering
(Straatsburg, 3-7 december 2018)

I. INLEIDING

1. Dit tweede addendum evalueert de aanvullende maatregelen die zijn aangenomen door de Belgische overheden sinds de aanneming van het addendum bij het tweede conformiteitsverslag, omwille van de tenuitvoerlegging van de aanbevelingen die door de GRECO zijn geformuleerd in het kader van zijn evaluatieverslag van de derde cyclus gewijd aan België. Er moet worden opgemerkt dat die cyclus twee verschillende thema's beslaat:
 - **Thema I – Strafbaarstellingen:** artikelen 1a en b, 2 tot 12, 15 tot 17 en 19, paragraaf 1, van het Verdrag inzake de strafrechtelijke bestrijding van corruptie (ETS 173), artikelen 1 tot 6 van het Aanvullend protocol (ETS 191) en Leidend Principe 2 (strafbaarstelling van corruptie).
 - **Thema II – Transparantie inzake de financiering van de politieke partijen:** artikelen 8, 11, 12, 13b, 14 en 16 van Aanbeveling Rec(2003)4 over de gemeenschappelijke regelgeving ter bestrijding van corruptie met betrekking tot de financiering van politieke partijen en verkiezingscampagnes en, meer algemeen, Leidend Principe 15 (financiering van de politieke partijen en verkiezingscampagnes).
2. De GRECO heeft het evaluatieverslag van de derde cyclus over België aangenomen tijdens zijn 42^{ste} plenaire vergadering (15 mei 2009). Na toestemming van België heeft de GRECO dit verslag (Greco Eval III Rep (2008) 8F [Thema I](#) / [Thema II](#)) op 22 juni 2009 openbaar gemaakt. Het bevatte vijftien aanbevelingen die ten uitvoer moesten worden gelegd.
3. In het [conformiteitsverslag](#), dat door de GRECO werd aangenomen tijdens zijn 51^{ste} plenaire vergadering (27 mei 2011), had hij de zeer geringe mate van tenuitvoerlegging van de aanbevelingen (slechts één van de vijftien aanbevelingen ten uitvoer gelegd en vier gedeeltelijk ten uitvoer gelegd) als "over het algemeen onvoldoende" beoordeeld in de zin van artikel 31, paragraaf 8.3, van zijn huishoudelijk reglement. De GRECO had aldus beslist tot toepassing van artikel 32 met betrekking tot de leden die niet in overeenstemming zijn met de aanbevelingen uit het wederzijdse evaluatieverslag.
4. Het [eerste tussentijds conformiteitsverslag](#) werd door de GRECO aangenomen op zijn 55^{ste} plenaire vergadering (16 mei 2012). Het [tweede tussentijds conformiteitsverslag](#) werd vervolgens aangenomen op de 61^{ste} plenaire vergadering (18 oktober 2013). In zijn [derde tussentijds conformiteitsverslag](#), aangenomen op de 65^{ste} plenaire vergadering (10 oktober 2014), had België eindelijk vorderingen gemaakt en een groot aantal hervormingen opgestart: twaalf aanbevelingen waren gedeeltelijk of volledig ten uitvoer gelegd (drie aanbevelingen volledig ten uitvoer gelegd en negen aanbevelingen gedeeltelijk ten uitvoer gelegd), waardoor de GRECO had beslist om de doorgedreven conformiteitsprocedure niet langer toe te passen (de mate van conformiteit was immers niet langer "over het algemeen onvoldoende").
5. In het [tweede conformiteitsverslag](#), aangenomen op de 71^{ste} plenaire vergadering (18 maart 2016), kwam de GRECO tot de slotsom dat zes van de vijftien aanbevelingen op bevredigende wijze ten uitvoer gelegd of behandeld waren, acht andere aanbevelingen gedeeltelijk ten uitvoer gelegd waren en één aanbeveling niet ten uitvoer gelegd was. De GRECO merkte op dat de vorderingen bescheiden bleven en dat de resultaten over het algemeen nog onvoldoende waren, bijna zeven jaar na de aanneming van het evaluatieverslag van mei 2009.

6. In het [addendum bij het tweede conformiteitsverslag](#), dat door de GRECO werd aangenomen op zijn 76^{ste} plenaire vergadering (23 juni 2017) en openbaar gemaakt op 6 september 2017, merkte de GRECO op dat er nog steeds geen tastbare evolutie was voor de hangende aanbevelingen.
7. Op 31 augustus 2018 hebben de Belgische overheden bijkomende informatie ingediend over de ontwikkelingen in verband met de hangende aanbevelingen, die als basis hebben gediend voor dit verslag, opgesteld door mevrouw Patricia QUILLACQ namens Andorra en mevrouw Cindy COUTINHO namens Luxemburg, bijgestaan door het secretariaat van de GRECO.

II. Analyse

Thema I – Strafbaarstellingen

8. Er wordt aan herinnerd dat de GRECO in zijn evaluatieverslag vier aanbevelingen met betrekking tot thema I aan België had gericht. Thans zijn die aanbevelingen ten uitvoer gelegd, met uitzondering van aanbeveling iv, die nog altijd gedeeltelijk ten uitvoer is gelegd.

Aanbeveling iv.

9. *De GRECO had aanbevolen om i) de nodige maatregelen te nemen ter verduidelijking, met name ten aanzien van de beroepsbeoefenaars, van de reikwijdte van artikel 12bis [van de voorafgaande titel] van het Wetboek van Strafvordering (dat België rechtsmacht verleent op grond van artikel 17, paragraaf 1, van het verdrag inzake de strafrechtelijke bestrijding van corruptie (ETS 173) in alle gevallen waar de nationale rechtsregels niet zouden voldoen aan artikel 17, paragraaf 1), daaronder begrepen het gegeven dat de dubbele strafbaarstelling niet vereist is in dossiers inzake omkoping en ongeoorloofde beïnvloeding; ii) de mogelijkheid tot intrekking of niet-hernieuwing van het voorbehoud inzake artikel 17 van het verdrag te bestuderen.*
10. De GRECO wijst erop dat deze aanbeveling tot dusver is beoordeeld als "gedeeltelijk ten uitvoer gelegd". Als antwoord op het tweede deel van de aanbeveling, is het voorbehoud jegens verdragsartikel 17 met ingang van 1 juli 2010 ingetrokken omdat de Belgische overheden het voorbehoud niet langer gerechtvaardigd achtten in het licht van de huidige uitlegging van de teksten (er werd van uitgegaan dat het beginsel van de universele rechtsmacht gehuldigd door artikel 12bis [van de voorafgaande titel] van het Wetboek van Strafvordering (Sv.) niet beperkt was tot humanitaire aangelegenheden). Bijgevolg werd aansluitend gewerkt aan de voorbereiding van een ontwerp van circulaire betreffende artikel 12bis Sv., maar hiervan werd weer afgestapt in het licht van de implicaties van een universele rechtsmacht.¹ België heeft uiteindelijk gekozen voor de wijziging van zijn wetgeving in de zin van verdragsartikel 17. De Belgische overheden hebben evenwel aangegeven dat er beslist is om geen voorlopige aanpassing van het wetgevende kader door te voeren aangezien de minister van Justitie, zoals aangegeven in het Justitieplan en in zijn beleidsverklaringen van 2015 en 2016, het voornemen had kenbaar gemaakt om het Wetboek van Strafvordering volledig te herschrijven. Het project, waarmee intussen is gestart, beoogt een vereenvoudigde en efficiëntere strafrechtspleging.
11. De Belgische overheden geven aan dat de multidisciplinaire commissie van deskundigen, die werden aangesteld voor de hervorming van de Belgische strafrechtspleging, een coherent

¹Een circulaire van algemene strekking over de vervolging van feiten van corruptie werd niettemin goedgekeurd op 10 september 2015, met referentie COL 11/2015; de circulaire gaat niet in op de kwestie van de toepasselijkheid van artikel 12bis in relatie tot de bevoegdheidsregels van artikel 17, paragraaf 1, van het Verdrag inzake de strafrechtelijke bestrijding.

voorstel van krachtlijnen heeft uitgewerkt voor een eenvoudigere en efficiëntere strafrechtspleging. In samenwerking met de bevoegde diensten van de FOD Justitie werden de regels met betrekking tot de uitoefening van de strafvordering wegens misdaden of wanbedrijven die zijn gepleegd buiten het grondgebied van het rijk, uit hoofdstuk II van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, grondig herbekeken. Bij die denkoefening is rekening gehouden met de verschillende aanbevelingen van internationale evaluaties, waaronder voornoemde aanbeveling van de GRECO. De voornoemde commissie stelt meer bepaald voor om in het toekomstige wetboek de bevoegdheid op te nemen om Belgische onderdanen en in België gevestigde ingezetenen te vervolgen wegens feiten van omkoping en ongeoorloofde beïnvloeding van buitenlandse ambtenaren, alsmede feiten van private omkoping, en voorts om de voorwaarde van dubbele strafbaarstelling te schrappen. Zij stelt tevens voor de voorwaarde op grond waarvan de verdachte in België moet worden gevonden te schrappen.

12. De overheden geven evenwel aan dat de hervorming van de strafrechtspleging en het opstellen van een nieuw Wetboek van Strafvordering een werk van lange adem is, en dat de multidisciplinaire commissie van deskundigen blijft samenkomen. De reeds opgestelde ontwerp teksten zijn nog niet toegankelijk voor het publiek. De nieuwe regels over de extraterritoriale bevoegdheid inzake corruptie zijn dus nog niet goedgekeurd.
13. De GRECO merkt op dat de herziening van het Wetboek van Strafvordering nog aan de gang is. De GRECO neemt akte van de bereidheid, in dit stadium van de hervorming, om rekening te houden met zijn aanbeveling inzake extraterritoriale bevoegdheid voor gevallen van openbare en private corruptie gepleegd in het buitenland. De GRECO is evenwel van oordeel dat hij, meer bepaald bij ontstentenis van een openbare ontwerp tekst van de desbetreffende bepalingen, zich niet kan uitspreken en kan aldus de Belgische overheden alleen maar aanmoedigen om hun hervormingsinspanningen tot een goed einde te brengen en volledig tegemoet te komen aan voornoemde aanbeveling.
14. De GRECO besluit dat aanbeveling iv gedeeltelijk ten uitvoer gelegd blijft.

Thema II – Transparantie inzake de financiering van de politieke partijen

15. De GRECO had in zijn evaluatieverslag elf aanbevelingen met betrekking tot Thema II aan België gericht. Na het tweede tussentijds conformiteitsverslag zijn aanbevelingen i, v en vi op bevredigende wijze ten uitvoer gelegd; aanbevelingen ii, iv, vii, viii, ix, x en xi zijn gedeeltelijk ten uitvoer gelegd en aanbeveling iii is nog steeds niet ten uitvoer gelegd.

Aanbevelingen ii, iii, iv en vii tot xi.

16. *De GRECO had de volgende aanbevelingen geformuleerd:*
 - *i) de wet van 4 juli 1989 en de andere relevante wetten wijzigen teneinde ook de partijen in aanmerking te nemen die geen federale overheidsfinanciering genieten alsook ii) criteria in te voeren om de boekhouding van de partijen en politieke formaties systematischer uit te breiden tot de ermee samenhangende structuren, met name de lokale afdelingen van de partij, teneinde ook op lokaal niveau controle uit te oefenen (aanbeveling ii);*
 - *in de federale regelgeving de respectieve verplichtingen en verantwoordelijkheden van de partijen en [hun] componenten verduidelijken door ervoor te zorgen dat de geldstromen zoveel mogelijk via de financieringsvereniging van de partij verlopen (aanbeveling iii);*

- *i) de verplichte registratie van giften van minder dan 125 euro aan partijen en kandidaten invoeren; ii) het beroep op moderne en veiligere stortingsmogelijkheden bevorderen met het oog op de traceerbaarheid ervan; iii) het begrip gift verduidelijken of omschrijven teneinde enerzijds te voorzien in een kader voor de prestaties die gratis zijn of waarvan de prijs lager is dan de marktwaarde en anderzijds de sponsoring en de bestaande regels inzake giften met elkaar in overeenstemming te brengen; iv) de gewesten desgevallend vragen hun eigen regelgeving aan te passen in de zin van deze aanbeveling (aanbeveling iv);*
- *i) met inachtneming van de grondwettelijke beginselen een verplichting voor de partijen/verkiezingskandidaten invoeren om de individuele giften waarvan de waarde hoger is dan een bepaalde drempel alsook de identiteit van de schenker bekend te maken; ii) de gewesten desgevallend vragen hun eigen regelgeving aan te passen in de zin van deze aanbeveling (aanbeveling vii);*
- *i) een – eventueel eengemaakt – systeem voor de controle van de financiering van de partijen en de verkiezingscampagnes instellen dat zo onafhankelijk mogelijk is van de politieke partijen en dat over de nodige middelen beschikt om een substantiële en passende controle uit te oefenen; ii) de gewesten verzoeken met dit advies rekening te houden mocht het invoeren van een eengemaakt systeem te moeilijk blijken in de institutionele context van het land (aanbeveling viii);*
- *i) met het Instituut der Bedrijfsrevisoren veeleisendere normen vaststellen voor de audit van de rekeningen van de politieke partijen, met inbegrip van de regels om de noodzakelijke onafhankelijkheid van de revisoren te garanderen en ii) onderzoeken of het opportuun is om de auditverplichtingen uit te breiden naast de jaarrekening van de partijen tot met name hun rapporten over de verkiezingsuitgaven (aanbeveling ix);*
- *i) ervoor zorgen dat indien een partij verzuimt aan haar verplichtingen uit de wet van 4 juli 1989 (of andere relevante teksten) en normaliter de federale financiering zou verliezen, dit leidt tot een verlies van alle prestaties die ze in het land geniet bij wijze van overheidssteun; ii) de gewesten desgevallend vragen hun eigen regelgeving aan te passen in de zin van deze aanbeveling (aanbeveling x);*
- *i) de bevoegdheden verduidelijken van de overheden die zich moeten uitspreken over de straffen die van toepassing zijn wanneer de regels inzake de financiering van de politieke partijen niet worden nageleefd; ii) een schaal van meer evenredige en afschrikkende straffen waarborgen voor de verschillende gebreken van de partijen en kandidaten (bijvoorbeeld door de onverkiesbaarheid te veralgemenen, de straffen te diversifiëren, de strafrechtelijke straffen te verzwaren en te voorzien in regels inzake recidive); iii) in voorkomend geval de regio's vragen hun eigen regelgeving aan te passen in de zin van deze aanbeveling (aanbeveling xi).*

17. De GRECO verwijst naar het tweede conformiteitsverslag voor het gedetailleerde overzicht van de werkzaamheden en wetgevende hervormingen die thans aan de gang zijn, meer bepaald aan de hand van een wetgevend pakket van vier wetten die zijn goedgekeurd in november en december 2013 en bekendgemaakt zijn in het *Belgisch Staatsblad* van 31 januari 2014² (blz.

² Zie www.senate.be/actueel/homepage/Staats Hervorming/Moniteur %20du 31-01-2014.pdf. De overheden verduidelijken dat sommige bepalingen uit die teksten in werking zijn getreden op de dag van de bekendmaking ervan in het *Belgisch*

8546, 8592, 8664 en 8675), waarbij de respectieve regels voor de financiering van de politieke partijen en van de verkiezingscampagnes op het federale niveau en het niveau van de regionale entiteiten worden aangepast.

18. Een werkgroep 'Politieke partijen' werd vervolgens opnieuw opgericht in 2015, meer bepaald met de bedoeling de statuten en het huishoudelijk reglement van de controlecommissie te herzien en een nieuw model van financieel formaat voor de politieke partijen uit te werken, maar ook de hangende aanbevelingen van de GRECO verder ten uitvoer te leggen. Vanwege vertragingen bij de invoering van die structuren en bij de aanneming van het nieuwe financieel formaat moest de inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving verschoven worden naar 1 januari 2016, met inbegrip van de neerlegging van de rekeningen volgens het nieuwe formaat in 2016 ter zake van het jaar 2015 (wet van 11 juni 2015 – *Belgisch Staatsblad* van 22 juni 2015³).
19. Op 1 januari 2015 is de nieuwe regelgeving inzake *sponsoring* – vermeld in het verslag van maart 2016 – in werking getreden (*cf.* aanbeveling iv). Rekening houdend met de complexiteit van de regelgeving wordt thans in de werkgroep 'Politieke partijen' en de controlecommissie overwogen om haar aan te passen, en het systeem van *sponsoring* zelfs te schrappen. In zijn eerste addendum bij het tweede conformiteitsverslag was de GRECO verheugd dat een herziening van de regelgeving inzake *sponsoring* werd overwogen. Hij had immers aangehaald dat de legalisatie van de onrechtstreekse steun van rechtspersonen in de teksten in tegenspraak was met de federale wetgeving, die in beginsel de giften van rechtspersonen onder eender welke vorm verbiedt. De besprekingen ter zake zouden nog worden voortgezet (*cf.* aanbeveling iv).
20. Gelijktijdig met de werkzaamheden van voornoemde werkgroep zijn de parlementen van de gefedereerde entiteiten uiteindelijk betrokken bij de werkzaamheden op federaal niveau (zie het eerste addendum bij het tweede conformiteitsverslag). Bovendien is het Vlaams Parlement met betrekking tot aanbevelingen iv tot viii, x en xi (zie eveneens de informatie voorgesteld in het tweede conformiteitsverslag) overgegaan tot goedkeuring van het decreet van 3 juni 2016 wat de omzetting van de aanbevelingen van de GRECO betreft. De GRECO heeft er in het eerste addendum bij het tweede conformiteitsverslag evenwel aan herinnerd dat zijn aanbevelingen aan het federale niveau van het land zijn gericht.
21. Uit een advies van de Raad van State van 18 juli 2016 over een voorontwerp van decreet van het Vlaams Gewest is bovendien gebleken dat de federale wetgever evenwel bevoegd zou zijn voor de vastlegging van de normen inzake beperking van de verkiezingsuitgaven voor de lokale en provinciale verkiezingen, met inbegrip van de middelen toegewezen aan de campagne. De GRECO oordeelde, in het eerste addendum bij het tweede conformiteitsverslag, dat die ontwikkeling van de rechtspraak zou kunnen bijdragen tot een versnelde harmonisering van de regelgeving betreffende de transparantie inzake de politieke financiering, bij gebreke van een eventuele eenmaking van het toezicht (geopperd door aanbeveling viii).
22. De Belgische overheden geven thans aan dat de toestand sinds de laatste stand van zaken jammer genoeg niet geëvolueerd is. De twee werkgroepen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de groep 'Politieke partijen' en de groep 'Politieke vernieuwing', hebben in juli 2017 verslagen aangenomen over hun werkzaamheden⁴. Die groepen hebben zich voornamelijk gebogen over de aanbevelingen van de GRECO die werden geformuleerd in het

Staatsblad, dat andere in werking zijn getreden op de verkiezingsdag van 25 mei 2014 en dat nog andere in werking zouden treden op een bij wet bepaalde datum (bijvoorbeeld 1 januari 2015).

³ www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&table_name=loi&cn=2015061105

⁴ www.lachambre.be/FLWB/PDF/54/2584/54K2584001.pdf ; www.lachambre.be/FLWB/PDF/54/2608/54K2608001.pdf

kader van de vierde evaluatiecyclus. De financiering van de politieke partijen werd slechts onrechtstreeks behandeld.

23. De GRECO neemt kennis van de werkzaamheden die zijn opgestart over allerlei aangelegenheden in verband met de politieke partijen, maar kan enkel betreuren dat er geen concrete vooruitgang is geboekt met betrekking tot de tenuitvoerlegging van de aanbevelingen die nog steeds hangende zijn. Hij blijft dan ook bij zijn eerdere conclusies wat voornoemde aanbevelingen betreft.

24. De GRECO besluit dat de aanbevelingen ii, iv, vii, viii, ix, x en xi gedeeltelijk ten uitvoer gelegd blijven en dat aanbeveling iii nog steeds niet ten uitvoer gelegd is.

III. **CONCLUSIES**

25. **De GRECO besluit, met de aanneming van dit tweede addendum bij het tweede conformiteitsverslag over België, dat er zes van de vijftien aanbevelingen aan België op bevredigende wijze ten uitvoer gelegd zijn. Acht aanbevelingen blijven gedeeltelijk ten uitvoer gelegd, één aanbeveling is niet ten uitvoer gelegd.**

26. Meer bepaald met betrekking tot Thema I – Strafbaarstellingen werden aanbevelingen i, ii en iii op bevredigende wijze ten uitvoer gelegd; aanbeveling iv blijft gedeeltelijk ten uitvoer gelegd. Wat Thema II – Transparantie inzake de financiering van de politieke partijen betreft, zijn aanbevelingen i, v en vi op bevredigende wijze ten uitvoer gelegd; aanbevelingen ii, iv, vii, viii, ix, x en xi gedeeltelijk ten uitvoer gelegd en aanbeveling iii nog steeds niet ten uitvoer gelegd.

27. Met betrekking tot Thema I – Strafbaarstellingen merkt de GRECO op dat er een aantal stappen voorwaarts zijn gezet. De GRECO toont zich inzonderheid verheugd over de aanneming, op 28 januari 2016, van wetgevende amendementen en een circulaire die de notie 'ontvangst' definitief hebben bekrachtigd in de strafrechtelijke omschrijving van de misdrijven van passieve omkoping. De GRECO verheugt zich eveneens over de opheffing van het voorbehoud in artikel 17 van het Verdrag inzake de strafrechtelijke bestrijding van corruptie. Hij merkt ook op dat, in het kader van de lopende werkzaamheden met betrekking tot de herziening van het Wetboek van Strafvordering, de bepalingen die de extraterritoriale bevoegdheid van België vastleggen zouden moeten worden gewijzigd teneinde in overeenstemming te zijn met het voornoemde artikel 17. De GRECO tekent bovendien op dat, overeenkomstig zijn verwachtingen, de overheden enerzijds de mogelijkheid hebben onderzocht om de strafbaarstellingen van omkoping in de private sector in artikel 504bis van het Strafwetboek te herformuleren en hun voorbehoud krachtens artikelen 7 en 8 van het Verdrag inzake de strafrechtelijke bestrijding van corruptie niet te handhaven, en anderzijds nagegaan zijn of het opportuun is om ongeoorloofde beïnvloeding strafbaar te stellen overeenkomstig de verschillende elementen van artikel 12 van het Verdrag inzake de strafrechtelijke bestrijding van corruptie, en het voorbehoud in het voornoemde artikel van het verdrag niet te handhaven. Het voorbehoud werd evenwel gehandhaafd. De GRECO is over het algemeen tevreden over de stappen in de goede richting die werden gezet om zijn aanbevelingen inzake Thema I ten uitvoer te leggen, en moedigt de Belgische overheden aan om de huidige hervorming van het Wetboek van Strafvordering tot een goed einde te brengen teneinde tegemoet te komen aan de enige aanbeveling die nog gedeeltelijk hangende is.

28. Wat Thema II – Transparantie inzake de financiering van de politieke partijen betreft, tekent de GRECO op dat er al jaren werkzaamheden worden verricht door de parlementaire Controlemcommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen en door de werkgroepen ervan, inzonderheid om de wetgeving inzake de financiering van

de politieke partijen en verkiezingscampagnes te verbeteren. Bij die werkzaamheden werden mettertijd de verschillende politieke partijen en de parlementen van de gefedereerde entiteiten betrokken, waarbij die laatste werden verzocht om gevolg te geven aan de aanbevelingen van de GRECO binnen hun bevoegdheidssfeer. Er werd zekere vooruitgang geboekt, meer bepaald middels wetgevende amendementen die stroken met de verwachtingen inzake de transparantie en de controle van de financiering van de politieke partijen. België heeft met name maatregelen genomen om de toepassing van de regelgeving ook te waarborgen ten aanzien van politieke partijen die geen recht hebben op overheidssteun op federaal niveau, met het oogmerk het controlestelsel te versterken of een nog bredere, evenredigere en doeltreffendere waaier aan sancties in te voeren; om de traceerbaarheid van de giften te verbeteren; om de boekhoudkundige perimeter van de verkiezingscampagne op vier in plaats van op drie maanden te brengen (zodat de aangiften de realiteit van de middelen en uitgaven voor deze campagnes beter weerspiegelen); en om de bewaarperiode voor de stukken over de verkiezingsuitgaven te verlengen.

29. De parlementaire werkzaamheden die zijn opgestart door de werkgroepen van de parlementaire Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen hebben geleid tot twee verslagen die werden aangenomen in juli 2017, maar de GRECO toont zich erg teleurgesteld doordat de aangelegenheid inzake de financiering van de politieke partijen niet daadwerkelijk wordt behandeld in die verslagen, ook al zijn vele aspecten van de aanbevelingen uit het evaluatieverslag meer dan negen jaar later nog steeds hangende, waaronder het gebrek aan operationele onafhankelijkheid van het controleorgaan (de federale Controlecommissie) ten aanzien van de politieke partijen en hun invloed; de afwezigheid van criteria om de boekhouding van de partijen uit te breiden tot hun lokale structuren; het gebrek aan transparantie inzake private steun aan de partijen/verkiezingskandidaten en de dubbelzinnige situatie betreffende de steun van rechtspersonen die als *sponsoring* wordt omschreven. De GRECO neemt ook nota van de vooruitgang die mettertijd is geboekt, maar verzoekt de overheden met aandrang om de lopende werkzaamheden een nieuw elan te bezorgen, in het bijzonder wat de transparantie inzake de financiering van de politieke partijen betreft, teneinde te voldoen aan de vereisten van de aanbevelingen die niet volledig ten uitvoer zijn gelegd (aanbevelingen ii, iii, iv, vii, viii, ix, x en xi).
30. De aanneming van dit tweede addendum bij het tweede conformiteitsverslag beëindigt de conformiteitsprocedure van de derde cyclus met betrekking tot België. Gelet op het aantal hangende aanbevelingen, in het bijzonder over de transparantie inzake de financiering van de politieke partijen, verbinden de Belgische overheden zich er evenwel toe de GRECO op de hoogte te brengen van de toekomstige stappen voorwaarts met betrekking tot de volledige tenuitvoerlegging van voornoemde aanbevelingen.
31. Tot slot verzoekt de GRECO de Belgische overheden om zo spoedig mogelijk in te stemmen met de bekendmaking van dit verslag, de vertaling ervan naar het Nederlands (en eventueel naar het Duits) te verzekeren en die vertaling(en) openbaar te maken.